

Alınış tarihi (Received): 11.11.2019
Kabul tarihi (Accepted): 25.04.2020

Tokat İli Turhal İlçesi Hayvansal Destekleme Kullanan Üretici Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Rüveyda YÜZBAŞIOĞLU^{1*}, Halil KIZILASLAN¹

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Tokat, Türkiye
*Sorumlu yazar: ruveyda.kiziloglu@gop.edu.tr

ÖZET: Tokat ili Turhal ilçesindeki üreticilerin hayvan destek politikalarından memnuniyeti ve memnuniyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Amaca ulaşmak için 100 üretici ile görüşülmüştür. Araştırma sonucunda üreticilerin hayvancılık desteklerine karşı tutum ve davranışları faktör analizi yardımıyla 5 kategoriye ayrılmış ve memnuniyeti etkileyeceği varsayılan özellikler binary logit analizi ile test edilmiştir. Türkiye’de uygulanan hayvancılık desteklerinden en çok buzağı desteğinden yararlanan üreticilerin hayvan sayısı, destek bilgisi ve faydasına inanma istatistiki olarak memnuniyeti etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler-Hayvan Destekleri, memnuniyet, faktör analizi, Binary Logit, üretici

Determination of Factors Affecting Producer Satisfaction Using Animal Support in Turhal District of Tokat Province

ABSTRACT: The purpose of this research is to determine the factors affecting satisfaction and satisfaction of producers from livestock subsidies policies in Turhal district of Tokat province. 100 producers were interviewed to achieve this objective. As a result of the research, the attitudes and behaviors of the producers towards livestock supports were divided into 5 categories with the help of factor analysis and the features that are thought to affect satisfaction were tested with binary logit analysis. manufacturers of the number of animals benefiting from the most support from calf supports livestock implemented in Turkey, support information, it was concluded that the effects and benefits of statistically satisfaction.

Keywords-Livestock subsidies, satisfaction, factor analysis, Binary Logit, producer

1. Giriş

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren tarım politikaları kapsamında bitkisel üretime önemli düzeylerde destek sağlanırken, hayvancılığa sağlanan destekler daha sınırlı düzeylerde kalmıştır. Hayvancılık destekleri, geçmişte bitkisel üretim sektörüyle kıyaslandığında süreklilik arz etmemesi, destekleme politikalarının uygulanması için yeterli alt yapının bulunmaması nedeniyle hayvancılıkta istenen hedeflere ulaşılamamış ve dolayısıyla hayvancılığın sorunları giderilememiştir. Yıllar itibariyle çeşitli şekillerde desteklenen sektörde en önemli amaç, hayvancılığın karlı bir sektör olmasını sağlamaktır. Son zamanlarda Türkiye’de uygulanan hayvancılık desteklerinin üreticiler üzerine etkisini ortaya koyan birçok araştırma mevcuttur (Demir ve Yavuz, 2010; Erdal ve ark., 2013; Ata ve Yılmaz, 2015; Çallı, 2016; Erdal ve ark., 2016; Uzmay ve Çınar, 2017; Uzmay, 2017;

Yener, 2017; Çevik ve ark., 2018; Torgut ve ark., 2019). Desteklemelerin amacına ulaşmasında, üreticilerin desteklemelerden maksimum düzeyde faydalanmaları oldukça önemlidir. Literatürde hayvancılık desteklerinden üreticilerin memnuniyetini etkileyen ve tutumunu belirlemeye yönelik detaylı bir araştırmaya rastlanmamış olunması araştırmamanın önemini artırmaktadır.

Bu araştırma kapsamında Türkiye tarımında önemli bir yere sahip Tokat ilinin Turhal ilçesinde hayvancılık yapan 100 üretici ile görüşülerek, üreticilerin sosyo-demografik özelliklerini ortaya koyduktan sonra, bu üreticilerin hayvancılık desteklerinden memnuniyetinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde üreticilerin sosyo-ekonomik yapılarını ortaya koymuş, ikinci bölümde üreticilerin hayvan varlığı ve hayvancılık sorunlarını belirlemeye çalışılmış, üçüncü bölümde üreticilerin hayvan desteği kullanımı, dördüncü bölümde üreticilerin hayvan desteklerinden memnuniyetini belirleyici tutum ve davranışlarını ortaya koyacak yargı cümlelerine yer verilmiş ve son bölümde üreticilerin hayvan desteklerinden memnuniyetini etkileyen özellikler istatistiki olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; üreticilerin hayvan desteklerine karşı tutum ve davranışlarını inceleyip, memnuniyetlerini etkileyen faktörleri ortaya koyarak, ilgili politikalara ışık tutulması hedeflenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini 2018 Ağustos ayında üreticilere uygulanan anket sonuçları oluşturmaktadır. Araştırmanın ikincil materyali ise, bu konuda yapılmış çalışmalar (tez, inceleme, derleme vb.), konuyla ilgili raporlardır.

2.2. Verilerin Toplanması Aşamasında İzlenen Yöntem

Ana kitlenin en iyi düzeyde temsil edilecek örnek sayısının belirlenmesinde oransal yaklaşımdan yararlanılmıştır (Miran, 2003).

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_p^2 + p(1-p)}$$

n= örnek büyüklüğü (100),

N= popülasyon büyüklüğü,

p= tahmin oranı (0.5 maksimum örnek büyüklüğü için),

σ_p^2 = oran varyansı (maksimum örnek hacmine ulaşmak için %95 güven aralığında çizelge değeri 1.96 ve %10 hata payı ile).

Ana kitleyi oluşturan üreticilerin özellikleri başlangıçta bilinmediği için, örnek hacmini maksimum kılacak şekilde p=0.5 olarak alınmış ve örnek hacmi 100 üretici olarak bulunmuş (Şahin ve Miran, 2007; Cankurt ve ark., 2009; Engindeniz, 2010; Tümer ve Birinci, 2013) ve örneğe alınan üreticiler tesadüfi olarak belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi Aşamasında İzlenen Yöntem

Bu araştırmada Tokat ili Turhal ilçesindeki üreticilerin hayvansal desteklerden memnuniyet durumundaki özellikleri (benzer çalışmalardan yararlanılarak ölçekler belirlenmiştir)

belirlemek üzere 5’li ölçek (Ölçekteki “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde belirtilen 5’li dereceleme ölçeğinde düzenlenmiştir. Olumlu soru maddelerinde 1 “kesinlikle katılmıyorum”, 2 “katılmıyorum”, 3 “kararsızım”, 4 “katılıyorum”, 5 “kesinlikle katılıyorum” olarak alınmıştır) kullanılmıştır. Mennuniyetteki kriterleri daha az faktör yüküne ayırmak için faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi, değişkenler arasındaki ilişkilere dayanarak verilerin daha anlamlı ve özet bir biçimde sunulmasını sağlayan birçok değişkenli istatistiksel analiz türüdür ((Ness, 2000; Kurtuluş, 2004; Tekin, 2007; Karpati ve Szakal, 2009; Kızıloğlu ve ark., 2013). Bu analizin temel amacı, orijinal değişkenler arasındaki ilişkiyi en az bilgi kaybıyla bir grup faktör ile açıklayarak her bir faktörü teker teker yorumlamaktır. Kısaca faktör analizi, özgün bilgiyi olabildiğince koruyarak daha az veri ile çalışmayı mümkün kılmaktadır. Kişilerin bir konu ile ilgili davranışını tek bir soruyla ölçmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bu davranışı etkileyen birçok faktörün birbiriyle yakın bağlantısı vardır. Faktör analizinin amacı bilgi kaybını olabildiğince azaltarak bu yakın faktörleri bir araya getirerek, küme içerisinde karşılıklı bağımlılık ilişkisindeki değişkenleri temsil eden sınırlı sayıda faktörle çalışmaya imkan sağlamaktadır (Ness, 2000; Kızıloğlu ve ark., 2013; Onurlubaş ve Gürler, 2015).

Araştırmada değişkenlerin özetlenmesi faktör analizi yardımı ile yapılmıştır ve gruplandırılan bu faktörlerin her biri LOGİT analizinde birer açıklayıcı değişken olarak analize alınmıştır (Dölekoğlu ve Yurdakul, 2004).

Araştırmada üreticilerin desteklerden memnuniyetinin etkileyen faktörleri binary logit analizi yardımı ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Modelin bağımlı değişkeni olan hayvan desteklerinden memnun olan üreticiler ve memnun olmayan üreticilerdir.

Çizelge 1. Binary Logit Modelinde Kullanılan Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Table 1. Descriptive Statistics of Variables Used in Binary Logit Model

Kodu	Değişken	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maximum
Bağımlı Değişken (Y)	Hayvan Desteklerinde memnun olan:1 Hayvan Desteklerinde memnun olmayan:0	0.900	0.302	0	1
YAS	Üreticinin Yaşı (Sürekli Değişken)	46.650	12.978	19	70
ED	Üreticinin Eğitim Durumu İlkokul ve altı:0 Ortaokul ve üstü:1	0.480	0.502	0	1
GELİR	Üreticinin Aylık Tarımsal Geliri (Sürekli Değişken)	2 987.0	1 170.96	500.0	6 000.0
BBHB	Üreticinin Sahip Olduğu Büyükbaş Hayvan Birimine göre Hayvan Sayısı (Sürekli Değişken)	17.28	14.007	2.5	71
F1	Faktör 1 (Sürekli Değişken) (Bilgi)				
F2	Faktör 2 (Sürekli Değişken) (Bilgilendirme)				
F3	Faktör 3 (Sürekli Değişken) (Destek Yeterliliği)				
F4	Faktör 4 (Sürekli Değişken) (Beklenti)				
F5	Faktör 5 (Sürekli Değişken) (Destek Faydası)				

Lojistik modelde yer alan bazı değişkenler, kategoriler arası farklılıkları olasılık oranları olarak elde edilebilmek üzere kategorik değişkene çevrilmiştir. Bağımlı değişken ile ilişkilendirilmesi yani açıklaması daha kolay ya da anlaşılır olması için açıklayıcı değişkenler kukla değişken halinde modele alınmış ve tahmin edilen olasılık değerleri 0 ile 1 olarak kodlanmıştır.

Modele açıklayıcı değişken olarak; üreticilerin yaşı (sürekli değişken), eğitim durumu (ilkokul ve altı ise 0, ortaokul ve üstü ise 1 olarak kodlanmıştır), üreticilerin tahmini aylık gelirleri (sürekli değişken), üreticilerin sahip oldukları hayvan sayısı büyükbaş hayvan birimine çevrilmiş haliyle (sürekli değişken), bilgi durumu (faktör 1, sürekli değişken), bilgilendirme durumu (faktör 2, sürekli değişken), destek yeterliği durumu (faktör 3, sürekli değişken), beklenti durumu (faktör 5, sürekli değişken) ve destek faydası durumu (faktör 5, sürekli değişken) dahil edilmiştir. Çizelge 1’de modeldeki bağımlı ve açıklayıcı değişkenlerin kodları, açıklamaları ve bazı istatistiki özellikleri verilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Üreticilerin Genel Özellikleri

Çizelge 2’de üreticilerin bazı sosyo-demografik özellikleri verilmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin yaş ortalaması 46.65 olarak tespit edilmiştir. Ağır ve Akbay (2018), Adana ilinde besi sığırcılığı yapan işletmecilerin yaş ortalamasını 45.53 olarak bulmuşlardır.

Üreticilerin %45.0’i ilkokul mezunudur. Tokat ilinde yapılan benzer başka bir çalışmada (Çallı, 2016) hayvancılık yapan işletmecilerin %59.04’ü ilkokul mezunu olarak bulunmuştur. Üreticilerin aylık ortalama tarımsal geliri 1972.5 TL iken tarım dışı aylık gelirleri 1819.2 olarak tespit edilmiştir. Çallı (2016), Tokat ilinde hayvancılık yapan işletmelerin aylık ortalama tarımsal geliri 1749.9 TL olarak hesaplamıştır.

Üreticilerin %90.0’nın sosyal güvenci olduğu en fazla Bağkur (%46.0) sosyal güvencesi olduğu Çizelge 2’den anlaşılmaktadır. Tokat ilinde yapılan hayvancılık işletmeleri üzerine olan başka çalışmada da işletmelerin %10.64’nün sosyal güvencesi olmadığını belirlenmiştir (Çallı, 2016).

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin %72.0’sinin herhangi bir tarımsal kooperatif ya da birliğe üye olduğu belirlenmiştir. Çallı (2016), Tokat ilinin genelinde yaptığı araştırmasında hayvancılık yapan işletmelerin %60.64’ü herhangi bir örgüte üye olduğunu belirlemiştir.

Üreticilerin riske girmeyip %78.0’i hem bitkisel hem de hayvansal üretim yapmaktadır. Erdal ve ark., Kahramanmaraş merkez ilçesine bağlı üreticilerin tarımsal destekleri değerlendirmesi üzerine yaptıkları araştırmalarında; üreticilerin %41.2’sinin hem bitkisel hem de hayvansal üretimde bulunduğunu tespit etmişlerdir. Adana ilinde besi sığırcılığı yapan işletmelerin %52.13’ü hem bitkisel üretim hem de hayvansal üretim yaptığı Ağır ve Akbay (2018)’in çalışmasından anlaşılmaktadır.

Üreticilerin 38.75 da mülk arazisine sahipken 33.26 da kiraya tuttıkları arazileri mevcuttur. Ata ve Yılmaz (2015), yaptıkları araştırmalarında süt sığırcılığı yapan işletmelerin işletme başına ortalama 141.47 da arazisi olduğunu bulmuşlardır.

Üreticilerin %52.0'si tarımsal kredi kullanırken %38.0'i hayvan sayısını artırmak için kredi kullandığı gözlenmiştir. Ata ve Yılmaz (2015), süt sığırcılığı yapan işletmelerin %57'si kredi kullandığı sonucuna varmıştır.

Üreticilerin %32.0'si tarımsal sigorta yaptırdığı, %76.0'si ÇKS'ye ve %93.0'ü TÜRKVET'e kayıtlı olduğu Çizelge 2'de görülmektedir.

Çizelge 2. Üreticilerin Genel Özellikleri

Table 2. General Characteristics of Producers

		Frekans	%	Ortalama
Yaş				46.65
Eğitim Durumu	Okuryazar	7	7.0	
	İlkokul	45	45.0	
	Ortaokul	17	17.0	
	Lise	18	18.0	
	Ön lisans	10	10.0	
	Üniversite	3	3.0	
Gelir (TL/ay)	Tarımsal Gelir			1 972.5
	Tarım Dışı gelir			1 819.2
Sosyal Güvence	Bağkur	46	46.0	
	Emekli sandığı	8	8.0	
	Yeşil kart	8	8.0	
	SSK-sigorta	28	28.0	
	Yok	10	10.0	
Tarımsal kooperatif. birlik ya da örgüte üye olma durumu	Üye	72	72.0	
	Değil	28	28.0	
Hayvancılık yanında bitkisel üretim yapma durumu	Evet	78	78.0	
	Hayır	22	22.0	
Arazi durumu	Mülk (da)			38.75
	Kira (da)			33.26
Tarımsal kredi kullanım durumu	Evet	52	52.0	
	Hayır	48	48.0	
Hayvan sayısını artırmak için kredi kullanma durumu	Kullandı	38	38.0	
	Kullanmadı	62	62.0	
Tarımsal sigorta yaptırma durumu	Evet	32	32.0	
	Hayır	68	68.0	
Çiftçi kayıt sistemine kayıt durumu	Kayıtlı	76	76.0	
	Kayıtlı değil	24	24.0	
TÜRKVET'e kayıt durumu	Kayıtlı	93	93.0	
	Kayıtlı değil	7	7.0	

3.2. Üreticilerin Hayvancılık Bilgileri ve Sorunları

Üreticilerin hayvancılıkla uğraşma süreleri ortalama 24.09 yıldır. Ağır ve Akbay (2018), besi sığırcılığı yapan işletmelerin hayvancılık deneyimi ortalama 20.69 yıl olarak bulmuşlardır. Çizelge 3’de üreticilerin hayvancılık yapma nedenleri verilmiştir. Çizelgeden de anlaşılacağı üzere üreticilerin yarısından fazlası (%56.0) ata mesleği olarak gördüğü için uğraşmaktadır.

Çizelge 3. Üreticilerin Hayvancılık Faaliyetiyle Uğraşma Nedenleri

Table 3. Reasons for dealing with breeding activities of producers

	Frekans	Oran (%)
Ata, Baba Mesleği	56	56.0
Karlı Buluyorum	23	23.0
Bu Köyde ve Civar Köydeki İnsanlar Bu İşi Yapar	17	17.0
Hayvancılık Desteklemeleri Oldukça Cazip	4	4.0

(*Birden Fazla Seçenek İşaretlenmiştir.)

Üreticilerin sahip olduğu hayvan sayıcı tür ve yaş farkını ortadan kaldırmak için büyükbaş hayvan birimine çevrilerek mevcut varlık ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çizelge 4’de üreticilerin sahip olunan hayvan cinsi, sayısı, BBHB kat sayısı ve BBHB türünden hayvan varlığı verilmiştir. Ortalama işletme başına 17.28 BBHB olduğu hesaplanmıştır. Ata ve Yılmaz (2015), süt sığırcılığı yapan işletmelerin ortalama işletme başına 44.04 BBHB düştüğünü hesaplamışlardır.

Çizelge 4. Üreticilerin İşletmelerindeki Mevcut Hayvan Sayıları

Table 4. Current Number of Animals in Producers' Enterprises

	Hayvan sayısı	BBHB kat sayısı*	BBHB
İnek	7.21	1	7.21
Düve	2.24	0.70	1.54
Dana	3.13	0.50	1.57
Buzağı	2.40	0.50	1.20
Boğa	1.20	1.50	1.80
Manda	1.12	0.90	1.01
Küçükbaş	29.60	0.10	2.96
Toplam (BBHB)			17.28

(*Kızıloğlu, S., 1994)

Üreticilerin hayvancılık yaparken en fazla masraf olan kalemler sırasıyla yem gideri (%98.0), veteriner-ilaç masrafı (%68.0) ve hayvan alımı (%59.0) dır.Çallı (2016), Tokat ili genelinde yaptığı benzer çalışma da

Çizelge 5. Üreticilerin Hayvancılık Yaparken En Önemli Harcama Kalemleri*

Table 5. The Most Important Expenditures of Producers in Livestock

	Frekans	Oran (%)
Yem Giderleri	98	98.0
Veteriner, İlaç	68	68.0
Hayvan Alımı	59	59.0
Barınak Bakım, Onarım Gider	33	33.0
Nakliye Gideri	23	23.0
İşçilik	20	20.0

(*Birden Fazla Seçenek İşaretlenmiştir.)

Üreticilerin karşılaştıkları en önemli ilk üç hayvancılık problemleri sırasıyla yüksek yem fiyatları (%87.0), yetersiz sermaye (%66.0) ve kaba yem sıkıntısı (%65.0) dır. Benzer sonucu Tokat ili genelinde yapılan hayvan işletmelerin harcama kalemlerinde birinci sırada %83.23'lük oranla yem gideri almıştır (Çallı, 2016).

Çizelge 6. Üreticilerin Karşılaştıkları Hayvancılık Problemleri

Table 6. Breeding Problems Faced by Producers

	Frekans	Oran (%)
Yüksek Yem Fiyatları	87	87.0
Yetersiz Sermaye	66	66.0
Kaba Yem Sıkıntısı	65	65.0
Fiyattaki İstikrarsızlık	58	58.0
Desteklemenin Yetersizliği	57	57.0
Yetersiz Mera	40	40.0
Hayvan Hastalıkları	34	34.0
Yetersiz Arazi	28	28.0
Yetersiz Hayvan Barınakları	27	27.0
Suni Tohumlama Başarısızlığı	23	23.0
Yetersiz İşgücü	11	11.0

(*Birden Fazla Seçenek İşaretlenmiştir.)

3.3. Üreticilerin Hayvancılık Desteği Kullanımı

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin %90.0'nı devlet desteklerinden yararlanırken %10.0'nu yararlanmadığı belirlenmiştir. Üreticilerin destekten yararlanmama nedeni incelendiğinde; yararlanmamının %90.0'nı hayvan sayısının azlığından, %10'nu bürokratik işlemlerin çok olmasından dolayıdır. Demir ve Yavuz (2010), Batı Marmara ve kuzeydoğu Anadolu olmak üzere iki bölgede yapmış oldukları araştırmalarında hayvancılık işletmelerin oranı farklı olmak üzere desteklerden yararlanma durumu oldukça yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 7. Üreticilerin Devlet Desteklemelerinden Yararlanma Durumu

Table 7. Availability of Producers from Government Supports

	Frekans	Oran (%)
Evet	90	90.0
Hayır	10	10.0
Toplam	100	100.0

Üreticilerin desteklerden haberdar olma durumu Çizelge 8'de verilmiştir. Çizelgeye göre Üreticilerin %43.0'ü telefona gelen mesajlardan, %24.0'ü köye gelen tarım bakanlığı elemanlarından ve %16.0'sı televizyonlardan dolayı haberdar olduğu belirlenmiştir. Demir ve Yavuz (2010), hayvancılık işletmelerinin destekleme politikalarının öğrenme aracı olarak %32.0'i ile akraba ve komşu olarak bulmuştur. Buradan Tarım ve Orman Bakanlığının başlattığı telefonla ulaşımın yaygınlaştığının ve etkili olduğu sonucu çıkarılabilir.

Çizelge 8. Üreticilerin Desteklerden Haberdar Olma Şekli
Table 8. How Producer Are Aware of Supports

	Frekans	Oran (%)
Telefona Gelen Mesajlardan	43	43.0
Köye Gelen Tarım Bakanlığı Personelinden	24	24.0
Televizyondan	16	16.0
İnternette	7	7.0
Akraba ve Komşulardan	6	6.0
Tarım Danışmanlarından	3	3.0
Köye Asılan Afiş ve Broşürlerden, Dağıtılan Kitapçıklardan	1	1.0
Toplam	100	100.0

Üreticilerin %96.0'sı desteklerden daha önceki yıllarda faydalanırken %4.0'ü yararlanmadığı araştırma sonucunda belirlenmiştir. Üreticilerin en fazla yararlandığı destekler; buzağı desteği (%72.0), yem bitkileri (%26.0) ve hayvan başı ödeme desteği (%13.0) dir. Ata ve Yılmaz (2015), Burdur ilinde yaptıkları araştırmalarında süt sığırcılığı yapan işletmelerin en fazla süt teşvik priminden yararlandığı sonucuna varmışlardır. Benzer sonucu Torgut ve ark., (2019) İzmir ilinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin %38.8'nin süt priminden yararlandığı sonucu bulmuşlardır. Buradan da işletmelerin üretim amacına göre teşviklerden daha fazla yararlandığı sonucu çıkmaktadır.

Çizelge 9. Üreticilerin Yararlandığını Desteklemeler
Table 9. Manufacturers' Supports

	Frekans	Oran (%)
Buzağı Desteği	72	72.0
Yem Bitkileri	26	26.0
Hayvan Başı Ödeme	13	13.0
Çiğ Sütün Desteklenmesi	12	12.0
Anaç Koyun-Keçi Desteği	11	11.0
Besilik Sığır Desteği	5	5.0
Çoban İstihdam Desteği	4	4.0
Arıcılık	1	1.0

(*Birden Fazla Seçenek İşaretlenmiştir.)

3.4. Üreticilerin Hayvan Desteklerinden Memnuniyet Durumu

Üreticilerin hayvan desteklerinden memnuniyetini belirlemek üzere 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Dikkat edilen özellikler belirlenmek üzere 20 özellik kendi içlerinde gruplandırma yapılabilir mi diye faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinin kabulü için KMO testi sonucuna bakılır. Bu değer 0.600'dan büyük olması modelin anlamlılığını belirler çünkü bire yaklaştıkça modelin açıklayıcılığı artmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 1996; Kalaycı, 2010). Nitekim Çizelge 10'da görüldüğü üzere araştırmanın model açıklayıcılığı 0.845 olması örneklemin yüksek ve modelin kabulü anlamına gelmektedir (Field, 2000; Keleş, 2007, Yılmaz, 2009; Kızıloğlu ve ark., 2013; Onurlubaş ve Çakırlar, 2017).

20 başlık altında sıralanan üreticilerin hayvan desteklerinden memnun olma durumları, faktör analizinde özdeğer (eigen value) ve yamaç eğim grafiği (scree plot) incelemesi sonucunda 5 faktör altında toplanmıştır. İlk faktör toplam varyansın %25.77'sini, ikinci faktör %16.82'sini, üçüncü faktör %9.14'ünü, dördüncü faktör %7.90'ını ve son faktör ise

%7.49'unu açıklarken, birikimli varyans, toplam varyansın %67.12'sini açıkladığı görülmüştür.

Hayvancılık üzerine benzer analizi yapılan araştırmalara rastlamak mümkündür. Yener (2017), Konya ilinde süt sığırcılığı yapan işletmelerin yenilikleri benimseme düzeylerine etki eden 24 faktörü faktör analizi yardımıyla 7 kategoriye ayırmıştır.

Çizelge 10. Üreticilerin Hayvan Desteklerinden Memnuniyeti İçin KMO ve Barlett Testi
Table 10. *KMO and Barlett Test for Producer Satisfaction from Animal Supports*

Kaiser-Meyer-Olkin Testi		0.845
Bartlett Testi	Khi kare	1006.361
	df	190
	Önem seviyesi	0.000

Hayvan desteklerinden memnuniyet durumu; Analiz sonucunda 20 özellik; bilgi, bilgilendirme, destek yeterliliği, beklenti ve destek faydası adı altında 5 faktör de toplanabileceği anlaşılmıştır.

1. Faktör yükünde yani bilgi başlığı altında 8 değişkeni, bilgilendirme başlığı altında 5 değişkeni, 3 faktör yükü altında 2 değişkeni, 4 faktör yükü altında 2 değişkeni ve son faktör yükü altında 3 değişkenin toplanabileceğini dönüşümlü faktör yükleri matrisi göstermiştir.

Çizelge 11. Üreticilerin Hayvan Desteklerinden Memnuniyeti İçin Dönüşümlü Faktör Yükleri (Rotated Component Matrix)

Table 11. *Rotating Component Matrix for Producer Satisfaction from Animal Supports*

	Bilgi	Bilgilendirme	Destek Yeterliliği	Beklenti	Destek Faydası
İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü çalışanları ile iyi bir iletişimimiz var.	0.867	0.196	0.134	-0.010	0.119
Hayvancılık desteği başvuru evraklarını hazırlamada herhangi bir sorunla karşılaşmadım.	0.821	0.135	0.245	-0.032	0.084
İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğüne çalışanları mesleki bilgi ve uzmanlığa sahipler.	0.807	0.232	0.089	-0.037	-0.023
Şikâyetlerimize gösterilen yaklaşım güven vericidir.	0.763	0.262	0.245	-0.006	-0.004
Desteklerin takibi konusunda sıkıntı yaşamadım.	0.746	0.121	0.049	0.045	0.139
Desteklerde müracaat dönemlerinde il/ilçe müdürleri tarafından yeterli bilgilendirme yapıldı.	0.647	0.462	-0.054	-0.083	-0.026
Gerektiğinde yetkili kişilerle görüşme olanağı bulabiliyorum.	0.596	0.474	0.199	0.087	-0.056
Destek ödemelerinin adaletili şekilde yapıldığını düşünüyorum.	0.528	0.184	0.130	0.279	0.435
Desteklemenin ithalatı azaltıcı hayvancılığı özendirici bit yönü olduğunu düşünüyorum.	0.104	0.817	-0.035	0.146	-0.072
Broşür ve kataloglardan faydalanabiliyorum.	0.323	0.768	0.073	-0.082	-0.022

Üreticiyi bilgilendirmek için yeterli seminerler düzenlendi.	0.382	0.700	-0.092	0.004	0.248
Desteklerle ilgili ihtiyaç duyduğum konularda yardımcı bulabiliyorum.	0.450	0.635	-0.046	-0.016	0.045
Destekleme olmasa yem, ilaç, veteriner vb. ihtiyaçları karşılamak için kredi kullanırdım.	0.074	0.568	0.038	0.495	0.086
Hayvancılık desteklerinin çeşitliliğini yeterli buluyorum.	0.309	0.016	0.839	-0.136	0.032
Devlet tarafından verilen destek miktarlarını yeterli buluyorum.	0.186	-0.109	0.836	0.022	0.156
Destekleme için gerekli şartlar azaltılmalıdır.	-0.234	-0.115	0.003	0.771	-0.152
Daha fazla destek almak için hayvansal üretimde artışa gittim.	0.292	0.223	-0.164	0.721	0.118
Hayvancılık desteklemeleri almadan önce çiftçilik faaliyetlerimdeki ihtiyaçlarımı karşılıyordum.	0.221	-0.047	-0.014	-0.133	0.802
Destek ödeme tarihlerinin uygun zamanda yapıldığını düşünüyorum.	-0.028	0.254	0.397	0.018	0.565
Hayvancılık desteğini almayı faydalı buluyorum.	0.312	0.288	-0.120	-0.241	-0.503

3.5. Üreticilerin Hayvan Desteklerinden Memnuniyetini Etkileyen Faktörler

Üreticilerin devlet desteklerinden memnuniyetini etkileyen bazı faktörlerin belirlenmesi amacı ile binary logit analizi uygulanmıştır ve analiz sonuçları çizelge 12’de verilmiştir. Çizelgeye göre memnuniyeti istatistiki olarak üreticilerin eğitim durumu, sahip olunan hayvan sayısı ve bilgi durumu (faktör 1) etkilemektedir. Üreticilerden ilkökul mezunları, ortaokul ve üstü mezunlarına oranla %12 devlet desteklerinden daha memnun olabilir. Başka bir yaklaşımla üreticilerin eğitim durumu azaldıkça desteklerden memnuniyeti artması beklenmektedir. Yani üreticilerin eğitim seviyesi arttıkça devlet desteklerinden memnun olmama olasılığı söz konusudur.

%5 önen seviyesinde anlamlı bulunan üreticilerin hayvan sayısı, devlet desteklerinden memnun olmayı pozitif etkilediği analiz sonucunda belirlenmiştir. Üreticilerin sahip olduğu hayvan sayısındaki bir birimlik artış memnuniyeti %3 oranında artırması beklenmektedir. Başka yaklaşımla üreticilerin hayvan varlığı fazla olanlar az olanlara oranla %3 oranla devlet desteklerinden daha memnun olduğu söylenebilir.

%1 önem seviyesinde anlamlı bulunan faktör analizi sonucunda elde edilen 1. Faktör yükü memnuniyeti pozitif etkilemektedir. Üreticilerin bilgi durumundaki bir birimlik artış desteklerinden memnuniyeti %1 oranında artırması yönünde etki yapması beklenmektedir. Yener (2017), süt sığırcılığı yapan işletmelerin yenilikleri benimsemesindeki faktörleri faktör analizi ile 7 değişkene ayırıp, bağımsız değişken olarak logit analizine tabi tutmuştur.

Yerel çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. Örneğin Işık ve ark. (2009), süt sığırcılığı yapan işletmelerin desteklerden yararlanmasını işletmecinin eğitim durumu pozitif yönlü etkilediğini bulmuşlardır. Demir (2009), batı Marmara ve kuzey doğu Anadolu üreticilerinin hayvan desteklerinden yararlanmasında işletmecinin eğitim durumu ve hayvan sayısının pozitif etki yaptığını ortaya koymuştur. Ağır ve Akbay (2018) üreticilerin besi sığırcılığı desteklerinden yararlanmasının etkileyen faktörleri b.

logit analizi ile belirlemeye çalışmıştır. Üreticilerin %60.00'ı destekten yararlanırken, destekten yararlanmayı hayvan sayısı pozitif yönde etkilediği sonucu bulunmuştur.

Uzmay (2017), üreticilerin desteklerden memnuniyet durumu ile işletme (işletmeci) ayırt edici özelliklerini multinomial logit modeli ile belirlenmiştir. Araştırma sonucunda birey sayısı, yeni yatırım planı, sağmal sayısı ve tarım programları ile desteklerden memnuniyet arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Çizelge 12. Üreticilerin Desteklerden Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Binary Logit Analiz Sonucu

Table 12. Binary Logit Analysis Result of Factors Affecting Satisfaction of Producers from Supports

	Kat Sayı	Standart Hata	z	z >Z*	Marjinal Etki
Sabit	3.974	5.052	0.79	0.432	
YAS	-0.135	0.099	-1.36	0.174	-0.004
ED	-5.083	3.423	-1.48	0.138	-0.119**
GELİR	0.001	0.001	0.95	0.340	.26967D-04
BBHB	1.102**	0.552	2.00	0.046	0.029**
F1	3.713*	2.061	1.80	0.072	0.099*
F2	-0.392	0.808	-0.49	0.627	-0.010
F3	-1.960	1.211	-1.62	0.106	-0.052
F4	-0.782	1.071	-0.73	0.465	-0.021
F5	-2.569	1.667	-1.54	0.123	-0.069
Not: ***, **, * ==> Önem seviyesinde temsili %1, %5, %10					
Log Likelihood Function	-8.44363,	Restricted Log Likelihood	-32.50830		
Chi Squared [9 D.F.]	48.12934,	Significance Level	0.00000		
Mcfadden Pseudo R-Squared	0.7402624				

4. Sonuç ve Öneriler

- Bu çalışmada, Tokat ili Turhal İlçesi köylerinde hayvancılık desteklerden yararlanma oranının yüksek olduğu fakat üreticilerin verilen destekleri miktarlarını yeterli görmedikleri saptanmıştır. Üreticilerin en çok yararlandığı ve faydalı gördüğü destek buzağı desteğidir.
- Yapılan araştırmada üreticilerin temel sorunu yüksek yem fiyatlarıdır. Buna bağlı olarak üreticiler hayvanlarının yem ihtiyacını yeterli olarak karşılayamadığı sonucu ortaya çıkmıştır.
- Üreticiler destekleme öncesi ve destekleme sürecinde bir sorunla karşılaşmazken destekleme sonrası da sıkıntı yaşadığı görülmüştür. Üreticilerin desteklemelerden maksimum düzeyde faydalanmaları için ödeme tarihlerinin düzenlenmesi gerekmektedir. Destekleme verilirken her kesimde aynı desteği uygulamak yerine bölge ihtiyacı analiz edip uygun destekleme kalemleri oluşturulmalıdır.
- Üreticilerin hayvancılık desteklerinden memnuniyetlerine karşı tutum ve davranışları 20 yargı cümlesi ile 5'li likert ölçeği ile ölçülmüştür. 20 kategori faktör analizi yardımıyla 5 faktör yüküne düşürülmüş ve bu faktörler logit analizine bağımsız değişken olarak alınmıştır.
- Üreticilerin hayvan desteklerinden memnuniyetini etkileyeceği var sayılan üreticilerin yaşı, eğitim durumu, geliri, sahip olduğu hayvan sayısı, 5 faktör yükü logit analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda üreticilerin yaşı, eğitim durumu ya

da gelirinden ziya de sahip olduğu hayvan sayısı, destek bilgisi ve desteğin faydası memnuniyeti istatistiki olarak etkilediği sonucuna varılmıştır.

5. Kaynaklar

- Ağır, H., Akbay, C., 2018. Üreticilerin Besi Sığırcılığı Desteklerinden Yararlanması Üzerine Etkili Faktörler. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi, 21 (5) , 738-744.
- Ata, N., Yılmaz, H., 2015. Türkiye’de Uygulanan Hayvansal Üretimi Destekleme Politikalarının Süt Sığırcılığı İşletmelerine Yansımaları: Burdur İli Örneği. Ziraat Fakültesi Dergisi, 10 (1) , 44-54.
- Çallı, A., 2016. Türkiye’de Uygulanan Hayvancılık Destekleme Politikalarının Tokat İli Hayvancılık İşletmeleri Açısından Değerlendirilmesi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi ABD (Basılmış) Yüksek Lisans Tezi.
- Çevik, S., Karabacak, A., Taşar, M.O., 2018. Hayvansal Ürün Üretimi ve Devlet Destekleri Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Zaman Serisi İncelemesi. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 6(11): 1586-1591.
- Demir, N., Yavuz, F., 2013. Hayvancılık Destekleme Politikalarına Çiftçilerin Yaklaşımlarının Bölgearası Karşılaştırmalı Analizi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi , 41 (2) , 113-121
- Dölekoğlu, C., Yurdakul, O., 2004. Adana İlinde Hane Halkının Beslenme Düzeyleri ve Etkili Faktörlerin Logit Analizi İle Belirlenmesi. Akdeniz İİBF Dergisi, 8: 62–86.
- Erdal, G., Erdal, H., Gürkan, M., 2013. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). IJSES 3(2): 92-98.
- Erdal, G., Erdal, H., Yavuz, H., Çallı, A., 2016. Türkiye’de Hayvan Varlığının Mevcut ve Gelecekteki Durumu; TR83 Bölgesi Açılımı. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 4(8): 668-675.
- Field, A., 2000. Discovering Statistics Using SPSS for Windows. London: SAGE Publication.
- Kalaycı, Ş., 2010. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. BRC Matbaacılık, Ankara.
- Kavoi MM, Haog DL, Pritchett J., 2013. Influence of Institutional And Socio-Economic Factors on The Supply Response of Smallholder Dairy Farms In The Marginal Zones of Kenya. Journal of International Development, 25(3): 393-411.
- Keleş, C., 2007. Yeşil Pazarlama Tüketicilerin Yeşil Ürünleri Tüketme Davranışları ve Yeşil Ürünlerin Tüketiminde Kültürün Etkisi ile İlgili Bir Uygulama. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, (Yüksek Lisans Tezi).
- Kızıloğlu, R., Kızılaslan, H., Gökçe, C., 2013. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Yeşil Gıda Ürünleri Hakkındaki Bilgi, Görüş ve Tutumları Üzerine Araştırma. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 6, 19-30.
- Kızıloğlu, S., 1994. Erzurum İlinde Buğday, Arpa, Patates, Ayçiçeği, Şeker Pancarı ve Fiğın Üretim Maliyeti ve Arz Fonksiyonlarının Ekonometrik Analizi. (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), TÜBİTAK projesi, Proje no: TOAG-1035, 118 Erzurum.
- Onurlubaş, E., Gürler, A.Z., 2015. ‘Tüketicilerin Gıda Güvenliği Konusunda Bilinç Düzeylerinin Ölçülmesi: Tokat İli Örneği’, Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, ISBN: 978-605-9175-02-9, Yayın No: 242, Ankara
- Onurlubaş, E., Çakırlar, H., 2017. "Gazlı İçecek Tüketiminde Tüketicilerin Marka Algısının Belirlenmesi: İzmir İli Örneği, Journal of Life Economics, Sayı:13, s. 93-112.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S., 1996. Using multivariate statistics (3rd ed.). New York, USA: HarperCollins College Publishers.
- Torgut, E., Annayev, S., Türkekul, B., Örmeci K.M., 2019. Türkiye’de Uygulanmakta Olan Hayvancılık Desteklemelerinin Süt Sığırcılığı Yapan İşletmelere Etkisi: İzmir İli Örneği. Ziraat Fakültesi Dergisi , 14 (1) , 29-45 .
- Uzmay, A., Çınar, G., 2016. İzmir İlinde Süt Sığırcılığı Yetiştiricilerinin Destekleme Politikalarına Yönelik Tercih Hiyerarşisi; Bulanık Eşli Karşılaştırma. Tarım Ekonomisi Dergisi , 22 (2) , 59-67 .
- Uzmay, A., 2017. Hayvancılık Sektöründe Uygulanan Politikaların Süt Sığırcılığı İşletmelerine Etkisi Üzerine Üretici Görüşlerinin Saptanması: İzmir İli Örneği. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi , 54 (2) , 167-175 .
- Yener, A., 2017. Konya İlinde Süt Sığırcılığı Yapan Aile İşletmelerinde Yeniliklerin Benimsenmesi ve Yayılmasına Etki Eden Faktörler. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi ABD (Basılmış) Doktora Tezi.
- Yılmaz, V. 2009. Türkiye Akarsuları Su Kalitesi Parametrelerinin Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Yöntemleriyle İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği ABD, (Yüksek Lisans Tezi).